

Nr 202

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård; given Stockholms slott den 13 november 1964.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Sven Aspling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att i nykterhetsvårdslagen införes en regel av innebörd att, om organisationen av nykterhetsvården i viss kommun inte lämpligen kan anordnas enligt lagens bestämmelser, Kungl. Maj:t skall kunna medge erforderliga undantag på framställning av kommunens fullmäktige. En motsvarande dispensmöjlighet finns redan enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna.

Förslag

till

L a g**angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård**

Härigenom förordnas, att 5, 8 och 64 §§ lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

5 §.

Kommunal nykterhetsnämnd ————— kommunens socialnämnd.

Konungen äger ————— av länsnykterhetsnämnden.

Ledamöter i ————— av nämnden.

Vid val ————— till tjänstgöring.

I fråga ————— skälen därför.

I fråga om nykterhetsnämnd i Stockholm gälla de bestämmelser, som Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelar.

8 §.

1 mom. I kommun, ————— nykterhetsnämnds prövning.

2 mom. Kommunal nykterhetsnämnd ————— kan ske.

Konungen äger för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning Konungen bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nämnden. Närmare föreskrifter om arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

3 mom. I fråga om organisationen av nykterhetsvården i Stockholm skola gälla de särskilda bestämmelser som efter förslag av stadsfullmäktige fastställas av Konungen.

¹ Senaste lydelse av 5 § och 8 § 1 mom. se 1956:225.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Kan i annan kommun organisationen icke lämpligen anordnas efter vad i lagen sägs, äger Konungen på framställning av kommunens fullmäktige medgiva undantag.

64 §.

Då undersökning — — — — — lovlig verksamhet.

Vad hos nykterhetsnämnd förekommit rörande personer, som äro föremål för nämndens behandling, må ej yppas för obehöriga.

Den som är eller varit verksam inom samhällets nykterhetsvård må ej obehörigen yppa vad han därvid erfarit rörande enskilds personliga förhållanden. Bryter någon häremot, dömes till dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Brott som nu sagts må åtalas av allmän åklagare endast efter angivelse av målsägande.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke äro tillgängliga för obehöriga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 16 oktober 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, fråga om viss *ändring i nykterhetsvårdslagen* samt anför.

Genom tilläggsdirektiv den 8 november 1963 har kommunalrättskommittén fått i uppdrag att utreda frågan om möjligheterna till vidgad delegationsrätt inom kommunalförvaltningen. I dessa tilläggsdirektiv uttalar chefen för inrikesdepartementet, att en fristående lokal förvaltning för olika kommundelar är mindre ändamålsenlig. Vidare anföres i direktiven bl. a., att det synes möjligt att vidga rätten till delegation t. ex. så att avgörandet av vissa ärenden, som endast berör viss kommundel eller där bosatta medborgare, får överlämnas till ledamot eller suppleant i den centrala nämnden jämte en eller flera utanför nämnden stående personer från orten. Härigenom skulle, heter det i fortsättningen, fördelarna av central förvaltning i huvudsak bevaras samtidigt som olika kommundelar skulle kunna beredas kontinuerlig representation vid avgörandet av förvaltningsangelägenheter som har särskild anknytning till orten och dess befolkning. Med hänsyn till dylika organs sammansättning synes rätten till delegation inte behöva inskränkas enbart till rutinärenden. Ärenden av stor vikt eller principiell betydelse bör dock förbehållas den centrala nämnden, som även bör kunna meddela generella direktiv för handhavandet av uppgifter som sålunda delegeras.

Önskemål har framställts om att kommuner, som så finner lämpligt, redan innan det nämnda utredningsarbetet är avslutat skall få möjlighet att söka sig fram till en organisation i enlighet med de riktlinjer, som angivits i tilläggsdirektiven till kommunalrättskommittén. Med anledning därav har inom socialdepartementet upprättats en den 1 juli 1964 dagtecknad promemoria (stencilerad) angående handläggning av socialvårdsärenden inom kommunerna, utmynnande i förslag om viss ändring i nykterhetsvårdslagen.

Promemorian har remissbehandlats i vanlig ordning och jag anhåller nu att få upptaga ärendet till närmare prövning.

Gällande bestämmelser

Nämndernas sammansättning m. m.

Enligt *lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp* skall i varje kommun finnas en socialnämnd (2 §). Ledamöter och suppleanter i nämnden väljs av fullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer, dock minst fem. Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande, som motsvarar det tal, som erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1 (3 §). Beträffande bl. a. valbarhet, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, beslutförhet och jäv, förfarandet vid fattande av beslut samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet äger kommunallagens bestämmelser om kommunens styrelse motsvarande tillämpning (4 §). I fråga om valbarhet innebär detta, att något annat territoriellt villkor inte gäller än bosättning inom kommunen. Socialnämnden äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar (5 § första stycket).

Där så finnes påkallat för att åstadkomma en lämplig arbetsfördelning mellan socialnämndens ledamöter, må kommunens fullmäktige eller, efter bemyndigande av dem, socialnämnden indela kommunen i distrikt. Om så skett, skall nämnden för varje distrikt utse en av sina ledamöter att utöva den närmaste uppsikten över socialhjälpverksamheten inom distriktet (9 §).

I *barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)* stadgas att i varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd (2 § andra stycket). Ledamöter och suppleanter väljs av kommunens fullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer, dock minst fem. Där så lämpligen kan ske, bör juridisk sakkunskap vara företrädd inom nämnden (7 § första stycket). Beträffande proportionellt valsätt gäller samma bestämmelser som nyss redovisats i fråga om socialnämnd (7 § andra stycket). Likaså skall kommunallagens bestämmelser om kommunens styrelse ha motsvarande tillämpning beträffande bl. a. valbarhet, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, beslutförhet och jäv, förfarandet vid fattande av beslut samt ledamots ansvar och skadeståndsskyldighet, med det undantag dock att i kommunens tjänst anställd befattningshavare inte på grund av denna sin tjänsteställning är obehörig att vara ledamot eller suppleant i barnavårdsnämnd (8 §). Jämväl barnavårdsnämnd äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att delta i nämndens överläggningar (10 § första stycket). Är behovet av juridisk sakkunskap inte tillgodosett inom nämnden, bör den anlita biträde av lagfaren person (10 § andra stycket).

Enligt *lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård* (ändrad i förevarande avseenden 1956: 225 och 1963: 339) skall i varje kommun finnas en kommunal nykterhetsnämnd (3 § första stycket). Denna nämnd skall ut-

göras av särskilt tillsatt nämnd eller, om kommunens ringa folkmängd eller liknande förhållanden gör sådan obehövligen, av kommunens socialnämnd (5 § första stycket). Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock minst fem. Suppleanter utses av kommunen till minst ledamöternas halva antal. Både män och kvinnor skall vara representerade i nämnden och om möjligt bör en läkare vara ledamot (5 § tredje stycket). Liksom i fråga om socialnämnd gäller, att kommunallagens bestämmelser rörande kommunens styrelse äger motsvarande tillämpning i fråga om bl. a. valbarhet, mandattid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, beslutförhet och jäv, förfarandet vid fattande av beslut samt ledamots ansvarighet och skadeståndsskyldighet (5 § femte stycket).

Om i kommunal nykterhetsnämnd inte finns ledamot, som är läkare, skall vederbörande tjänsteläkare eller, i kommun med stadsläkare eller motsvarande läkare, denne närvara vid nämndens sammanträden, i den mån han inte hindras av andra tjänsteåligganden (6 §). I den mån det befinnes erfordrerligt, må nykterhetsnämnden till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor (7 §).

Delegation av beslutanderätten

Enligt 8 § andra stycket *socialhjälpslagen* äger, om kommunens fullmäktige så beslutar, socialnämnden uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning eller åt ledamot av nämnden eller åt i kommunens tjänst anställd befattningshavare att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Framställning eller yttrande till fullmäktige må dock inte beslutas annorledes än av nämnden samfällt. Beslut som fattats med stöd av uppdrag som nu nämnts skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Enligt 12 § första stycket *barnavårdslagen* äger likaledes, om kommunens fullmäktige så bestämmer, barnavårdsnämnden uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning eller åt ledamot i nämnden eller åt befattningshavare i kommunens tjänst att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Beslut som fattats med stöd av delegation skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

I vissa ärenden är delegation inte tillåten (12 § första stycket). Sålunda får nämnden endast samfällt besluta om omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § — motsvarande vad som tidigare benämndes skyddsuppfostran — eller för utredning eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola. Inte heller får förmaning eller varning eller föreskrifter rörande underårigs levnadsförhållanden meddelas annat än genom samfällt beslut. Samma sak gäller förordnande om övervakning. Vidare måste vissa beslut i fråga om fosterbarn fattas av nämnden i dess helhet, däribland tillstånd

att mottaga fosterbarn och förbud att skilja fosterbarn från fosterhemmet. De uppgifter som åvilar barnavårdsnämnd enligt föräldrabalken får inte heller delegeras, varjämte vissa beslut enligt lagarna om allmänna barnbidrag och bidragsförskott är förbehållna nämnden i dess helhet, liksom rätten att utdöma förelagt vite. Slutligen må nämnden endast genom samfällt beslut göra framställning eller avge yttrande till kommunens fullmäktige.

Enligt 8 § 2 mom. första stycket *nykterhetsvårdslagen* äger nykterhetsnämnden uppdraga åt ordföranden, en eller flera ledamöter eller viss befattningshavare hos nämnden att avge yttrande till polismyndighet i körkortsårenden. Åtgärd, som vidtagits i anledning av sådant uppdrag, skall anmälas för nämnden så snart det kan ske.

Särskilda bestämmelser för Stockholm

För *Stockholms stad* skall enligt respektive lagar gälla särskilda, av Kungl. Maj:t fastställda bestämmelser för organisationen av socialhjälpverksamheten och barnavården liksom för nykterhetsnämnden.

I Kungl. brev den 14 december 1956 (SFS nr 631) har fastställts bestämmelser om organisationen av *socialhjälpverksamheten* i Stockholm. I 6 § föreskrivs om delegationsförfarandet bl. a., att socialnämnden, om stadsfullmäktige så beslutar, äger uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning (delegation) eller åt särskild av nämnden utsedd distriktsstyrelse (socialhjälpstyrelse) eller åt ledamot av nämnden eller åt hos staden anställd befattningshavare att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall anges i fullmäktiges beslut. Framställning eller yttrande till fullmäktige får dock inte beslutas annorledes än av nämnden samfällt. I 7 och 8 §§ stadgas i vilken ordning indelning i socialdistrikt och uppdelning av sådant distrikt på två eller flera socialhjälpstyrelser m. m. må äga rum. Distriktsstyrelse behöver inte utses inom nämnden.

För barnavårdens del gäller kungörelsen den 9 december 1960 (nr 721) om organisationen av *barnavårdsverksamheten* i Stockholm. Bestämmelserna är i vad avser delegationsmöjligheterna desamma som i barnavårdslagen.

Genom Kungl. brev den 9 mars 1962 har särskilda bestämmelser fastställts om organisationen av *nykterhetsnämnden* i Stockholm. Enligt 6 § må nämnden — utöver vad i 8 § 2 mom. *nykterhetsvårdslagen* stadgas — om stadsfullmäktige så beslutar uppdraga åt särskilda inom nämnden bildade avdelningar, envar bestående av minst tre personer jämte två suppleanter för dem, att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i stadsfullmäktiges beslut. Framställning eller yttrande till stadsfullmäktige må dock icke beslutas annorledes än av nämnden samfällt. Vidare gäller att ärenden rörande tillämpning av lagen om nykterhetsvård eller annan allmän författning och som avser vård och behandling av eller eljest åtgärder beträffande enskilda personer må företa-

2* — *Bihang till riksdagens protokoll 1964. 1 saml. Nr 202*

gas till avgörande av avdelning endast under villkor, att samtliga ledamöter eller suppleanter för dem är tillstades och om beslutet ense.

Dispens från gällande bestämmelser m. m.

Enligt 11 § andra stycket *socialhjälpslagen* äger Kungl. Maj:t, därest organisationen av socialhjälpverksamheten i annan kommun än Stockholm inte lämpligen kan anordnas efter vad i lagen stadgas, på framställning av kommunens fullmäktige medge de undantag som finnes påkallade.

Även enligt *barnavårdslagen*, 13 § andra stycket, äger Kungl. Maj:t, därest organisationen av barnavården i annan kommun än Stockholm inte lämpligen kan anordnas enligt lagens stadganden, på framställning av kommunens fullmäktige medge undantag. Dispensen får dock inte avse stadgandena i 2 och 3 §§ barnavårdslagen. I 2 § utsäges bl. a. att i varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd och i 3 § anges vissa allmänna åligganden för nämnden, vilka syftar till en samordning och planering av den barnavårdande verksamheten och till en intensifiering av den allmänt förebyggande vården.

Enligt 8 § 2 mom. andra stycket *nykterhetsvårdslagen* äger Kungl. Maj:t för viss kommun förordna, att befattningen med andra ärenden än körkortsärenden, i vilka delegationsrätt föreligger redan enligt 8 § 2 mom. första stycket, må i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nykterhetsnämnden. Närmare föreskrifter om arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

Departementspromemorian

I promemorian uttalas inledningsvis, att för socialvården, liksom för kommunens styrelse, såsom huvudprincip gäller att kommunen är en odelad förvaltningsenhet. Det skall således i varje kommun finnas en socialnämnd, en barnavårdsnämnd och en nykterhetsnämnd. Denna centrala förvaltning medför enhetlighet och i allmänhet större effektivitet.

I stora kommuner kan dock vissa arbetsorganisatoriska svårigheter uppstå. Den i och för sig nödvändiga utvecklingen mot större kommuner kräver beaktande även från andra synpunkter. Sannolikheten för att kommunens olika delar blir representerade i de olika nämnderna minskas ju större kommunen är. Det ligger nära till hands att anta att en minskad lokal representation kan leda till bristande orts- och personkännedom hos nämndledamöterna och till sämre kontakt med lokala problem och synpunkter. Önskemål har därför — särskilt i kommuner, som avser att ansöka om sammanläggning — framkommit angående åtgärder som tillgodoser de lokala intressena bl. a. inom socialvårdens område.

Samtidigt med nu antydda önskemål gör sig gällande en strävan att inom

socialvården tillämpa den s. k. familjevårds- eller familjeprincipen, vilken innebär att olika slag av ärenden rörande en och samma familj handläggs av samma sociala organ.

När det gäller möjligheterna att inom ramen för nuvarande bestämmelser åstadkomma en samordning av de kommunala nämnderna på socialvårdsområdet påpekas i promemorian, att varken socialhjälpslagen, barnavårdslagen eller nykterhetsvårdslagen innehåller tvingande bestämmelser om särskilda kvalifikationer för ledamöterna i vederbörande nämnd, med undantag av att sistnämnda lag föreskriver att såväl män som kvinnor skall vara representerade i nämnden. Ingenting hindrar alltså att samma ledamöter inväls i de olika sociala nämnderna. En sådan nämndorganisation innebär självfallet en kraftig minskning av antalet förtroendemän, varigenom möjligheterna att åstadkomma en tillräcklig lokal representation och personkännedom ytterligare försvagas. Vidare skulle en sådan koncentrerad nämndorganisation, åtminstone i större kommuner, göra det omöjligt eller mycket svårt för nämnden att hinna behandla alla ärenden, och det även om förefintliga delegationsmöjligheter tillvaratages. Därför har, anföres det i promemorian, även med utgångspunkt i familjeprincipen framkommit önskemål om möjligheter att fördela viss del av arbetet på organ med lokal förankring.

I promemorian erinras om att kommunalrättskommittén har att utreda frågan om vidgade delegationsmöjligheter inom kommunalförvaltningen och att till socialpolitiska kommittén för beaktande överlämnats riksdagens skrivelse den 22 november 1963 (nr 353), i anledning av väckta motioner om en enhetlig socialvårdslagstiftning, m. m.

I fråga om utvägar att i avbidan på resultatet av utredningsarbetet tillgodose önskemålen om möjlighet till lokal fördelning av beslutanderätten i socialvårdsärenden uttalas i promemorian, att delegation inom vederbörande nämnd är medgiven såväl enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna som enligt nykterhetsvårdslagen. I de två förstnämnda lagarna är denna delegationsmöjlighet konstruerad på likartat sätt. Om kommunens fullmäktige så beslutar, äger respektive nämnd uppdraga åt en särskild, inom nämnden bildad avdelning eller ledamot av nämnden eller befattningshavare i kommunens tjänst att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, som skall anges i fullmäktiges beslut.

De enda ärenden, som i socialhjälpslagen är undantagna från delegationsrätt, är framställningar och yttranden till kommunens fullmäktige. I förarbetena till lagen (prop. 1955: 177 s. 277) förklarade emellertid föredragande departementschefen, att han förutsatte att kommunerna komme att iakttaga en viss försiktighet och inte medge delegation av beslutanderätten i ärenden av större vikt.

I barnavårdslagen är undantagen från delegationsrätten betydligt fler, beroende på att denna lag innehåller ett flertal bestämmelser om tvångs-

ingripanden mot enskild person. I bl. a. dessa fall är delegation inte tillåten. Sålunda får nämnden endast samfällt besluta om omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § — motsvarande vad som tidigare benämndes skydds-
uppfostran — eller för utredning eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola. Inte heller får förmaning eller varning eller föreskrifter rörande underårigs levnadsförhållanden meddelas annat än genom samfällt beslut. Samma sak gäller förordnande om övervakning. Vidare måste vissa beslut i fråga om fosterbarn fattas av nämnden i dess helhet, däribland tillstånd att mottaga fosterbarn och förbud enligt 50 § att skilja fosterbarn från fosterhemmet. De uppgifter som åvilar barnavårdsnämnd enligt föräldrabalken får inte heller delegeras, varjämte vissa beslut enligt lagarna om allmänna barnbidrag och bidragsförskott är förbehållna nämnden i dess helhet, liksom rätten att utdöma förelagt vite. Slutligen må nämnden endast genom samfällt beslut göra framställning eller avge yttrande till kommunens fullmäktige.

I förarbetena till barnavårdslagen (prop. 1960: 10 s. 222) uttalade föredragande statsrådet bl. a., att det med hänsyn till arten av barnavårdsnämndens uppgifter befunnits nödvändigt att genom ett flertal undantagsbestämmelser begränsa delegationsrätten inom tämligen snäva gränser. Trots dessa begränsningar bedömdes delegationsrätten vara tillräckligt långtgående även i medelstora och större kommuner; vid behov borde emellertid dispens kunna ifrågakomma.

I nykterhetsvårdslagen, som tillkom före socialhjälp- och barnavårdslagarna, saknas bestämmelser om möjlighet för fullmäktige att delegera beslutanderätten. Däremot kan nykterhetsnämnden själv uppdraga åt ordföranden, en eller flera ledamöter eller viss befattningshavare hos nämnden att avge yttrande till polismyndighet i körkortsärenden.

Gemensamt för de nu redovisade bestämmelserna är, framhålles det i promemorian, att de endast möjliggör delegation inom respektive nämnd. Härutinnan överensstämmer socialvårdslagstiftningen med vad som enligt kommunallagen gäller för nämnder för oreglerad förvaltning.

Vad gäller möjligheten till delegation av beslutanderätten till lokala organ utanför nämnden framhålles i promemorian, att *socialhjälpslagen* innehåller en generell dispensregel, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att medge viss kommun att genomföra en organisation av socialhjälp som avviker från den i lagen angivna. Något formellt hinder föreligger således inte för Kungl. Maj:t att ge en kommun möjlighet att överföra socialnämndens beslutanderätt till organ för olika delar av kommunen. Varje sådant organ bör — såsom understrukits i tilläggsdirektiven till kommunalrättskommittén — ha att besluta endast i ärenden, som rör den ifrågavarande kommundelen eller där bosatta medborgare. Ledningen av verksamheten i stort bör alltfört förbehållas den centrala nämnden.

I *barnavårdslagen* finns, fortsätter promemorian, i huvudsak samma ge-

nerella dispensmöjlighet som i socialhjälpslagen. Dispensen får dock inte avse stadgandena i 2 och 3 §§ barnavårdslagen. I 2 § utsäges bl. a. att i varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd och i 3 § anges vissa allmänna åligganden för nämnden, vilka syftar till en samordning och planering av den barnavårdande verksamheten och till en intensifiering av den allmänt förebyggande vården.

I promemorian erinras om att enligt förarbetena till barnavårdslagen (prop. 1960: 10 s. 224) lagens huvudprinciper inte får frångås vid en eventuell dispens. För den delegation av beslutanderätten inom barnavårdsnämnden varom kommunens fullmäktige kan besluta gäller vissa begränsningar. I vilken utsträckning dessa begränsningar inverkar på dispensmöjligheten synes enligt promemorian bli beroende på hur det organ är sammansatt, till vilket beslutanderätten ifrågasätts bli överförd. I barnavårdsnämnd skall antalet ledamöter vara minst fem och minst hälften av ledamöterna måste vara närvarande för att nämnden skall vara beslutför. Med hänsyn härtill bör, uttalas det i promemorian, det nu ifrågavarande organet bestå av minst tre förtroendevalda ledamöter, därav lämpligen en från den centrala nämnden, varjämte det bör krävas att minst tre ledamöter eller suppleanter skall vara närvarande för att beslut skall kunna fattas. Under sådana omständigheter torde beslutanderätten kunna överföras i vad gäller meddelande av förmaning, varning och föreskrifter om underårigs levnadsförhållanden ävensom förordnande om övervakning. Detsamma gäller tillstånd att mottaga fosterbarn samt vidtagande av åtgärder enligt föräldrabalken. Överförande av beslutanderätt från den samfällda nämnden till lokala organ torde också dispensvägen kunna medges beträffande samtliga beslut enligt lagarna om allmänna barnbidrag och bidragsförskott, liksom i fråga om utdömande av vite.

Mer tveksamt är, heter det vidare i promemorian, om omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § eller för utredning enligt 30 § eller framställning om intagning i ungdomsvårdsskola bör kunna beslutas annorledes än av den samfällda nämnden. Detsamma gäller förbud enligt 50 § att skilja fosterbarn från fosterhemmet. Ur en synpunkt sett är just frågor av denna art särskilt väl lämpade att handläggas av organ med lokal anknytning och den person- och miljökönnedom som därmed följer. Det kan vidare synas lämpligt att det organ, som vidtagit en eller flera förebyggande åtgärder i det enskilda fallet, också får bedöma om omhändertagande för samhällsvård är erforderligt och vilken vård som är lämpligast. Å andra sidan är här fråga om ingripanden av så allvarlig natur att de ställer stora krav ur rättssäkerhetssynpunkt. Om man emellertid i dessa ärenden uppställer det villkoret att beslutet i fall av oenighet mellan ledamöterna skall underställas den centrala nämnden, torde enligt promemorian några farhågor knappast behöva hysas i fråga om rättssäkerheten.

Utöver vad nu sagts framhålles, att bestämmelserna i 3 kap. barnavårds-

lagen om förfarandet i ärenden hos barnavårdsnämnd givetvis bör äga tillämpning på lokalt organ som här avses. Vidare bör för det lokala organet gälla att, om behovet av juridisk sakkunskap inte är tillgodosett inom organet, detta bör anlita biträde av lagfaren person.

Även såvitt gäller barnavården bör ledningen av verksamheten i stort — däri inbegripet framställningar och yttranden till kommunens fullmäktige — vara förbehållen den centrala barnavårdsnämnden.

I promemorian erinras om att enligt *nykterhetsvårdslagen* Kungl. Maj:t för viss kommun äger förordna, att befattningen med andra ärenden än körkortsärenden (vilka nämnden själv äger delegera) må i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nämnden. Närmare föreskrifter om arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t. I fråga om nykterhetsvården är således även dispensmöjligheten begränsad till att avse överflyttande av handläggning från den samfälliga nämnden till grupper av ledamöter i nämnden. Någon motsvarighet till de två andra lagarnas generella dispensregel finns inte.

För nykterhetsvårdens del är, konstateras i promemorian, lagstiftning erforderlig, om den önskade organisationen skall kunna genomföras. Enklast torde detta enligt promemorian kunna ske så att i nykterhetsvårdslagen införes samma generella dispensregel som i de båda övriga lagarna. Då nykterhetsvårdslagen har större likheter med barnavårdslagen än med socialhjälpslagen, både såvitt avser stadgandena om allmänt förebyggande verksamhet och möjligheterna till tvångsingripanden mot enskild person, torde bestämmelserna böra utformas i anslutning till motsvarande regler i barnavårdslagen. Sålunda bör vad i 3 och 4 §§ stadgas om nykterhetsvårdsnämnd och dess allmänna åligganden inte kunna bli föremål för dispensgivning. Vidare bör gälla att Kungl. Maj:t vid meddelande av dispens bör tillse att lagens huvudprinciper inte frångås. Vad som nyss anförts angående det lokala organets sammansättning såsom villkor för dispens enligt barnavårdslagen bör gälla även vid dispens från nykterhetsvårdslagens bestämmelser. Framställning om tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare bör kunna anföras till det lokala organet under samma förutsättningar som enligt vad i promemorian utvecklats bör gälla i fråga om omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § barnavårdslagen m. m. Därest i sådant ärende samtliga ledamöter i det lokala organet inte är ense om beslutet, bör ärendet underställas den centrala nämnden. Vidare bör bestämmelserna i 12 och 13 §§ angående förfarandet i nykterhetsvårdsärenden gälla även för det lokala organet, liksom föreskriften i 5 § tredje stycket att läkare om möjligt bör vara ledamot av nämnden och den däremot svarande bestämmelsen i 6 § att, om läkare inte är ledamot av nämnden, vederbörande tjänsteläkare eller stadsläkare skall närvara vid nämndens sammanträden i den mån han inte hindras av andra tjänsteåligganden.

En lagstiftningsåtgärd i enlighet med vad nu föreslagits torde enligt promemorian vara den som minst är ägnad att föregripa kommunalrättskommitténs och socialpolitiska kommitténs arbete. Den bör kunna ses fristående såsom en modernisering av nykterhetsvårdslagen, så att den bättre kommer att överensstämma med den senare tillkomna lagstiftningen på socialvårdsområdet.

Yttranden

Över promemorian har, efter remiss, yttranden avgivits av socialstyrelsen, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, kommunalrättskommittén, socialpolitiska kommittén, Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska socialvårdsförbundet, Svenska nykterhetsvårdsförbundet och Sveriges socialtjänstemannaförbund. Vid socialstyrelsens yttrande har fogats utlåtanden från samtliga socialvårdskonsulenter samt från nykterhetsvårds- och barnavårdskonsulenter i Gotlands län. Överståthållarämbetet och länsstyrelserna har vid sina remissvar fogat yttranden från kommunala myndigheter och i vissa fall från länsnykterhetsnämnder och andra regionala organ.

Så gott som samtliga remissorgan tillstyrker eller förklarar sig inte ha något att erinra mot den föreslagna dispensregeln i nykterhetsvårdslagen — motsvarande den som redan gäller enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna — om rätt för Kungl. Maj:t att på framställning av kommunens fullmäktige besluta om avvikelser från den i lagen angivna organisationen av nykterhetsvården. Sålunda anser *socialstyrelsen*, att den föreslagna lagstiftningsåtgärden är i princip önskvärd, emedan den skapar förutsättningar för en likartad organisation av de tre viktigaste sociala nämnderna och sannolikt kommer att underlätta och påskynda kommunsammanläggningar. Enligt *länsstyrelsen i Värmlands län* är de föreslagna lagändringarna väl befogade och bör genomföras så snart ske kan. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* framhåller, att önskemålet om en vidgad lokal representation för social- och barnavårdsnämnderna för närvarande kan tillgodoses genom Kungl. Maj:ts dispensrätt. Motsvarande möjlighet saknas i vad avser nykterhetsnämnderna. Denna skillnad synes icke sakligt motiverad och länsstyrelsen tillstyrker därför förslaget att i nykterhetsvårdslagen införes samma dispensregel. Enligt *länsstyrelsen i Gävleborgs län* är förslaget en ändamålsenlig lösning i avvaktan på ett mera slutgiltigt ställningstagande till ändrad kommunal organisation inom socialvården i vidsträckt mening.

Vid sina överväganden har *kommunalrättskommittén* funnit en författningsändring som den föreslagna vara motiverad, varför kommittén finner sig kunna tillstyrka bifall till förslaget. Även *Svenska kommunförbundet* tillstyrker förslaget. *Svenska stadsförbundet* anser det ytterst angeläget att kommunerna snabbt beredes största möjliga frihet vid valet av de för de lokala

förhållandena mest lämpade organisationsformerna och tillstyrker den föreslagna ändringen av nykterhetsvårdslagens dispensbestämmelser. Enligt förbundet är en samordning av socialhjälp-, barnavårds- och nykterhetsvårdslagarna ändamålsenlig oavsett vad kommunalrättskommittén och socialpolitiska kommittén kan komma att föreslå på detta område.

I *Svenska socialvårdsförbundets* yttrande framhålles, att en fullständig samordning även på förtroendemannasidan förutsätter att nykterhetsvården kan inlemmas i en gemensam socialvårdsorganisation. Förbundet tillstyrker, att den i promemorian föreslagna generella regeln om dispens från den lagbundna organisationen införes i nykterhetsvårdslagen. Även *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* tillstyrker förslaget, enär förbundet finner det angeläget att likartade organisationsformer kan tillämpas för de olika socialvårdsområdena. Enligt *Sveriges socialtjänstemannaförbund* är de problem, som sammanhänger med friare val av former för den kommunala socialvården, många och ofta svårösta. En förändring av organisationen i ena eller andra riktningen kan inte alltid beräknas medföra enbart fördelar för verksamheten utan också vissa nackdelar. För ett bedömande härav vore det enligt föreningen av största värde om praktiska försök, helst med användande av olika organisationsformer, kunde komma till stånd. Den i promemorian föreslagna ändringen av nykterhetsvårdslagen öppnar möjlighet härför och den tillstyrkes av förbundet.

De tillfrågade *kommunala myndigheterna* — sammanlagt ett drygt hundratal — har med något enstaka undantag tillstyrkt dispensregeln.

Några remissorgan ställer sig avvisande till tanken att för närvarande införa en generell dispensregel i nykterhetsvårdslagen. Sålunda ifrågasätter *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, huruvida det kan anses lämpligt att föregripa kommunalrättskommitténs arbete genom den föreslagna lagändringen. Med den tillämpning som denna dispensregel föreslås få är det fråga om ganska vittgående befogenheter för det lokala organet. Även om motsvarande befogenheter redan med nuvarande lagstiftning kan tilläggas särskilda organ enligt barnavårdslagen och socialhjälpslagen, kan enligt länsstyrelsens uppfattning inte utan en fullständig utredning i ämnet bedömas huruvida dispensrätten enligt nykterhetsvårdslagen bör få motsvarande innehåll. Länsstyrelsen anser sig därför inte kunna tillstyrka, att förslaget genomföres. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelsen i Gotlands län*, som vidare framhåller, att åtskillig tid torde förflyta innan kommunsammanslagning i överensstämmelse med blockindelningen mera allmänt kommer till stånd.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser, att i och för sig intet finns att erinra mot att i nykterhetsvårdslagen införes samma generella dispensregel som i socialhjälp- och barnavårdslagarna. Enligt vad länsstyrelsen inhämtat kommer emellertid kommunalrättskommittén inom den allra närmaste framtiden att framlägga förslag i ämnet och länsstyrelsen ifrågasätter där-

för, om det inte vore lämpligt att låta frågan anstå i avvaktan på kommunalrättskommitténs förslag.

När det gäller de i promemorian antydda principerna för tillämpningen av den föreslagna dispensregeln i nykterhetsvårdslagen och av motsvarande regel i barnavårdslagen råder delade meningar bland remissorganen. Diskussionen har i huvudsak rört frågan huruvida beslut i frågor angående administrativa frihetsberövanden bör förbehållas den centrala nämnden eller överlåtas på det lokala organet.

Den i promemorian hävdade uppfattningen att Kungl. Maj:t — under vissa angivna förutsättningar rörande det lokala organets sammansättning, underställningstvång i vissa fall m. m. — skulle kunna medge delegation även av beslut i frågor rörande administrativa frihetsberövanden har vunnit anslutning eller lämnats utan erinran av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Blekinge, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län, socialpolitiska kommittén, Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska nykterhetsvårdsförbundet, Sveriges socialtjänstemannaförbund* samt det stora flertalet av tillfrågade *länsnykterhetsnämnder och kommunala myndigheter*.

Enligt *länsstyrelsen i Gävleborgs län* är de i promemorian upptagna grunderna för tillämpning av den generella dispensregeln väl avvägda. En förutsättning för delegering av här ifrågasvarande relativt stora befogenheter synes emellertid, säger länsstyrelsen, böra vara att delegation inte sker till organ för alltför små kommundelar utan exempelvis till före detta kommuner, som inlemmats i enheter motsvarande nuvarande kommunblock. *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* anför, att då det gäller frågor om frihetsberövande för enskilda personer betänkligheter kan anföras mot att dessa beslut skulle få delegeras. Å andra sidan är det enligt förbundet i sådana ärenden av största vikt att vid bedömningen få del av den personkännedom, som delegationsledamöterna kan besitta. Då det också ofta i dessa ärenden är angeläget att kunna vidtaga åtgärderna utan alltför stor tidsspilla, vore det för tungrott med en organisation där delegationen avgav yttrande och centralnämnden fattade beslut. Eftersom det förutsätts, att beslut kan fattas endast om enighet råder inom delegationen, synes risker ur rättssäkerhetssynpunkt inte finnas och förbundet anser sig därför kunna tillstyrka förslaget i vad avser delegationernas kompetens.

Däremot har *socialstyrelsen* samt *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län* ställt sig kritiska till en delegationsrätt, som omfattar även frågor om administrativa frihetsberövanden.

Socialstyrelsen anser, att bl. a. beslut enligt barnavårdslagen om omhändertagande för samhällsvård eller utredning, framställning om intagning i ungdomsvårdsskola och om förbud att skilja fosterbarn från fosterhemmet

bör fattas av den centrala nämnden. Styrelsen grundar sin uppfattning bl. a. på det faktum, att det visat sig mycket svårt för de nuvarande nämnderna att erhålla expertis, särskilt att få tillgång till juridisk sakkunskap. Tillämpningen av barnavårdslagens formföreskrifter bereder fortfarande många barnavårdsnämnder stora svårigheter. Erinras kan för övrigt om den allmänna debatten rörande rättssäkerheten inom socialvården, kraven på införandet av socialdomstolar etc. Socialstyrelsen anser i princip att ärenden av angiven typ inte bör avgöras av en kommunaldels- eller stadsdelsnämnd, där lokala intressen och hänsyn kan komma till alltför starkt uttryck i den ena eller andra riktningen. Ärenden av ifrågavarande typ kräver vidare för enhetlig bedömning erfarenhet och överblick. Antalet ärenden av här ifrågavarande slag torde i de flesta kommuner inte vara så stort, att de lokala nämndorganen kan väntas erhålla dylik erfarenhet. Ansvar för dessa beslut bör vila på den centrala samfälliga nämnden. Beträffande Stockholm råder emellertid särskilda förhållanden, eftersom antalet omhändertagandeärenden och därmed jämförbara ärenden är mycket stort. Det är möjligt att förhållandena i Göteborg och Malmö även kan ge anledning till att omhändertagandeärenden m. fl. ärenden bör avgöras inte av central nämnd utan av stadsdelsnämnd och att för dessa städer undantag bör göras från den angivna principen.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att en eventuell dispens inte bör omfatta ärenden rörande omhändertagande enligt barnavårdslagen, framställning om intagning i ungdomsvårdsskola, förbud att skilja fosterbarn från fosterhemmet eller framställning om tvångsintagning på vårdanstalt för alkoholmissbrukare. På grund av de ingripande konsekvenser, som ett beslut kan medföra för den enskilde, bör ärendena i fråga handläggas av den centrala nämnden. Härför talar enligt länsstyrelsens mening bl. a. att antalet ledamöter i denna som regel torde bli större än i de lokala organen, vilket är ägnat att medföra en mera allsidig prövning. Genom ärendenas hänförande till ett enda beslutande organ får vidare detta större erfarenhet rörande handläggningen av de ofta svårbedömbara spörsmål, som kan uppstå. Härigenom vinnes i sin tur garantier för en enhetlig praxis. Under åberopande av det anförda avstyrker länsstyrelsen bestämt promemorians förslag i denna del. Under alla förhållanden anser länsstyrelsen att slutlig ställning inte bör tagas till förevarande spörsmål förrän kommunalrättskommitténs förslag kommer under bedömande. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelsen i Östergötlands län*.

Enligt *länsstyrelsen i Älvsborgs län* kan en lokal anknytning av alltför snäv karaktär med hänsyn till ledamöternas personliga relationer i begränsad miljö innebära en fara, att avgörandena i alltför hög grad påverkas av personliga hänsynstaganden åt olika håll. Framför allt pekar erfarenheterna från mindre kommuner på risken, att vederbörande, med hänsyn till de ofta djupgående verkningar ett ingripande i dylika frågor kan ge upphov till,

underlåter att effektivt ingripa mot uppkomna missförhållanden. Denna risk framträder enligt länsstyrelsen så mycket starkare, därest beslutanderätten anförtros endast ett fåtal ledamöter.

Kommunalrättskommittén anser sig inte ha möjlighet att redovisa något slutligt ställningstagande till frågorna om dispensreglernas användningsområde och användningsförutsättningar. Då kommitténs utredningsarbete kommer att redovisas inom den närmaste tiden, bör enligt kommitténs mening avgörandet av dessa frågor anstå i avvaktan på kommitténs fullständiga synpunkter och förslag. Även *Svenska socialvårdsförbundet* hänvisar till kommunalrättskommitténs väntade betänkande och förklarar sig med hänsyn härtill inte vilja gå in på kompetensfrågorna och därmed sammanhängande problem.

Departementschefen

Utvecklingen har under de senaste årtiondena gått mot bildandet av större och mer bärkraftiga kommunala enheter. Således nedgick genom den år 1946 beslutade kommunindelningsreformen antalet borgerliga primärkommuner från 2 498 till 1 037. Genom beslut vid 1962 års riksdag rörande kommunernas samgående i kommunblock lades vidare en grund för fortsatt kommunsammanslagning på frivillighetens väg. Ett av skälen till en sådan anpassning av den kommunala indelningen till samhällsutvecklingens krav har varit önskemålet att erhålla effektiva lokala förvaltningsorgan och därmed bevara och stärka den kommunala självstyrelsen.

Vissa nackdelar har emellertid ansetts kunna vara förenade med denna utveckling. Sålunda har i skilda sammanhang framhållits att den leder till minskad lokal representation inom det kommunala nämndväsendet, vilket i sin tur medför bristande orts- och personkännedom hos nämndledamöterna, och till sämre kontakt med lokala problem och synpunkter. Önskemål har därför — särskilt i kommuner, som avser att ansöka om sammanläggning — framkommit om åtgärder som tillgodoser de lokala intressena bl. a. på socialvårdens område.

Samtidigt härmed har under senare år gjort sig gällande en strävan att tillämpa den s. k. familjevårds- eller familjeprincipen inom socialvården. Denna princip innebär att ärenden rörande en och samma familj handlägges av ett och samma organ. På tjänstemannaplanet är en sådan samordning möjlig redan med gällande lagstiftning och den tillämpas också på flera håll i landet. Vad gäller de beslutande organen är en samordning såtillvida möjlig, som de tre viktigaste sociala nämnderna, nämligen socialnämnden, barnavårdsnämnden och nykterhetsnämnden, kan ges en identisk sammansättning. En sådan nämndorganisation innebär emellertid en kraftig minskning av antalet förtroendemän, varigenom möjligheterna att åstadkomma

en tillräcklig lokal representation ytterligare försvagas. Härtill kommer att arbetsbördan för en sådan nämnd många gånger måste bli orimligt stor.

Ett sätt att komma till rätta med nu antydda problem ligger däri, att man vidgar möjligheterna till delegation av beslutanderätten inom kommunalförvaltningen. Kommunalrättskommittén har i uppdrag att utreda frågan om sådan vidgad delegationsrätt. I direktiv till kommittén uttalas bl. a., att en fristående lokal förvaltning för olika kommundelar visserligen är mindre ändamålsenlig, men att det synes möjligt att vidga rätten till delegation t. ex. så att avgörandet av ärenden, som endast berör viss kommunel eller där bosatta medborgare, får överlämnas till ledamot eller suppleant i nämnden jämte en eller flera utanför nämnden stående personer från orten. Härigenom skulle, heter det vidare i direktiven, fördelarna av en central kommunalförvaltning kunna bevaras samtidigt som olika kommundelar skulle kunna beredas kontinuerlig representation vid avgörandet av förvaltningsangelägenheter som har särskild anknytning till orten och dess befolkning. Med hänsyn till dylika organs sammansättning synes enligt direktiven rätten till delegation inte behöva inskränkas enbart till rutinärenden. Ärenden av stor vikt eller principiell betydelse bör dock, heter det, förbehållas den centrala nämnden, som även bör kunna meddela generella direktiv för handhavandet av uppgifter som sålunda delegeras.

Önskemål har framkommit om att kommuner, som så finner lämpligt, redan nu borde få möjlighet att söka sig fram till en organisation i enlighet med de riktlinjer som angivits i direktiven till kommunalrättskommittén. I departementspromemorian framlägges förslag till en lagändring som, utan att föregripa det pågående utredningsarbetet, skulle göra det möjligt för Kungl. Maj:tt att medge en ordning med lokal fördelning av beslutanderätten i vissa kommuner.

Enligt socialhjälpslagen äger socialnämnden, om kommunens fullmäktige så beslutar, uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning eller åt ledamot av nämnden eller åt i kommunens tjänst anställd befattningshavare att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Samma regel finns i barnavårdslagen. Framställningar och yttranden till fullmäktige är i båda lagarna undantagna från delegation.

I barnavårdslagen finns därutöver åtskilliga andra inskränkningar i delegationsmöjligheten. Förbehållna beslut av den samfällda barnavårdsnämnden är sålunda bl. a. omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § — motsvarande vad som tidigare benämndes skyddsuppfostran — eller för utredning, framställning om intagning i ungdomsvårdsskola, flertalet förebyggande åtgärder i enskilda fall, såsom övervakning och föreskrifter rörande underårigs levnadsförhållanden, ävensom tillstånd att mottaga fosterbarn samt förbud enligt 50 § att skilja fosterbarn från fosterhemmet. Dess-

utom får nämnden endast samfällt avge yttranden till domstol i vårdnads- och adoptionsärenden.

I nykterhetsvårdslagen, som tillkom före socialhjälp- och barnavårdslagarna, är delegationsrätten utformad på annat sätt. Nykterhetsnämnden äger, utan att tillfråga fullmäktige, själv uppdraga åt ordföranden, en eller flera ledamöter eller viss befattningshavare hos nämnden att avge yttrande till polismyndighet i körkortsärenden. Vidare äger Kungl. Maj:t för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott som utsetts inom nämnden.

Gemensamt för de nu återgivna bestämmelserna är, att de på förtroendemannaplanet endast medger delegation inom nämnden. Bestämmelserna, som i och för sig är ägnade att medföra lättnader i nämndernas arbetsbörda, ger således ingen möjlighet till utläggande av beslutanderätten på organ med lokal förankring.

Enligt samtliga tre lagar skall särskilda bestämmelser gälla för Stockholms stad. Sådana bestämmelser har fastställts av Kungl. Maj:t.

Både socialhjälpslagen och barnavårdslagen innehåller därjämte en generell dispensregel av innebörd att, därest organisationen av socialhjälpverksamheten respektive barnavårdsverksamheten i annan kommun än Stockholm inte lämpligen kan ordnas efter vad lagen stadgar, Kungl. Maj:t på framställning av kommunens fullmäktige äger medge de undantag som är påkallade. Någon begäran om dispens har ännu icke gjorts enligt barnavårdslagen och endast i ett fall har dispensmöjligheten enligt socialhjälpslagen utnyttjats. Bestämmelserna innebär dock, att något hinder i lag inte möter för en kommun att, under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, redan nu söka sig fram till en organisation av socialhjälp- och barnavårdsverksamheten i enlighet med de riktlinjer som angivits i direktiven till kommunalrättskommittén.

Däremot innehåller nykterhetsvårdslagen inte någon sådan generell dispensregel som nu sagts, och de överväganden som gjorts i departementspromemorian har resulterat i ett förslag att motsvarande regel införes även i nykterhetsvårdslagen. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissorgan, och jag förordar att det genomföres. Såsom framhållits i departementspromemorian är förslaget, vilket tillstyrkts av kommunalrättskommittén, inte ägnat att föregripa nämnda kommittés arbete.

Om den föreslagna dispensregeln i nykterhetsvårdslagen genomföres, får alltså Kungl. Maj:t möjlighet att för kommuner, vilkas fullmäktige gör framställning därom, fastställa en organisation av kommunens socialhjälpverksamhet, barnavård och nykterhetsvård, som förlägger beslutanderätt till lokala organ för olika delar av kommunen utan att samtliga ledamöter av de lokala organen är ledamöter av den centrala nämnden. Av förarbetena

till motsvarande regel i barnavårdslagen framgår att Kungl. Maj:t vid beviljande av dispens inte får frångå lagens huvudprinciper. Att en delegation av beslutanderätten utöver de i barnavårdslagen stadgade gränserna för delegation inom nämnden skall kunna ske med stöd av dispensregeln, har dock förutsatts vid lagens tillkomst (prop. 1960: 10 s. 222).

I promemorian diskuteras i vad mån inskränkningar bör göras i ett lokalt organs beslutanderätt. Är organet sammansatt av minst tre ledamöter, därav lämpligen en från den centrala nämnden, och uppställes därjämte det kravet att samtliga ledamöter eller suppleanter för dessa skall vara närvarande vid beslutets fattande, d. v. s. lika många som erfordras för beslutförhet i barnavårdsnämnd med fem ledamöter, bör enligt promemorian det lokala organet kunna få besluta i samtliga ärenden, även i dem som nu är undantagna från delegation inom nämnden. Beträffande omhändertagande för samhällsvård enligt 29 §, omhändertagande för utredning, framställning om intagning i ungdomsvårdsskola och förbud enligt 50 § att skilja fosterbarn från fosterhemmet bör dock i rättssäkerhetens intresse det ytterligare villkoret gälla att, i fall av skiljaktiga meningar inom det lokala organet, beslutet skall underställas den centrala nämnden. Med det angivna resonemanget som utgångspunkt anföres i promemorian, att dispens enligt den föreslagna regeln i nykterhetsvårdslagen — under samma förutsättningar beträffande det lokala organets sammansättning — bör kunna avse delegation av samtliga beslut enligt nykterhetsvårdslagen. Vad som sagts om underställning i fall av oenighet bör därvid gälla framställning om tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

De i promemorian anförda synpunkterna har godtagits av flertalet remissorgan. Från vissa håll har emellertid höjts kritiska röster mot en så vidsträckt delegation och gjorts gällande att i vart fall frågor rörande administrativa frihetsberövanden bör förbehållas den centrala nämnden.

För egen del vill jag understryka vad socialstyrelsen och även andra remissorgan anført om att avgörandet i frågor, som gäller frihetsberövande eller eljest är av djupt ingripande natur för den enskilde, kräver erfarenhet och överblick och att man genom en alltför vidsträckt delegation till lokala organ riskerar att förlora det värde som ligger i en enhetlig praxis. Att delegera beslutanderätten i dessa ärenden till lokala organ för alltför små enheter torde av angivna skäl inte vara lämpligt. Annorlunda förhåller det sig beträffande storstadsdistrikt och andra större kommundelar. Hänsyn måste givetvis också tagas till de förutsättningar som bedöms föreligga i fråga om möjligheterna att tillföra det ifrågasatta organet erforderlig sakkunskap. Det är enligt min uppfattning lämpligast att, på motsvarande sätt som skedde vid tillkomsten av den generella dispensregeln i barnavårdslagen, uttala att Kungl. Maj:t vid meddelande av dispens inte får frångå nykterhetsvårdslagens huvudprinciper. Slutligen vill jag understryka, att ledningen av nykterhetsvården i stort inom kommunen — däri inbegripet framställningar

och yttranden till kommunens fullmäktige — givetvis bör vara förbehållen den centrala nämnden.

Under remissbehandlingen har i några fall framställts önskemål om ytterligare ändringar i nykterhetsvårdslagen i syfte att bringa denna lag i bättre överensstämmelse med de två andra lagarna på socialvårdsområdet. Då emellertid de i promemorian föreslagna lagändringarna torde vara tillfyllest för att ge kommunerna möjlighet att söka sig fram till en organisation i enlighet med de riktlinjer som angivits i direktiven till kommunalrättskommittén, finner jag mig för närvarande inte böra föreslå ytterligare ändringar i nykterhetsvårdslagen.

I överensstämmelse med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård, vilket såsom *Bilaga* torde få fogas till detta protokoll.

Den föreslagna 8 a § har utformats med förebild i 11 § socialhjälpslagen och 13 § barnavårdslagen. Samtidigt kan föreskrifterna om särbestämmelser för Stockholm i sista stycket av 5 § utgå. Av hänvisningen i 8 a § till 5—8 §§ framgår att dispens inte skall kunna meddelas från bestämmelsen att i varje kommun skall finnas en nykterhetsnämnd. Inte heller skall nykterhetsnämnden genom dispens kunna befrias från sina skyldigheter inom den allmänt förebyggande nykterhetsvården.

Bestämmelserna i 8 § 2 mom. andra stycket om rätt för Kungl. Maj:t att medge delegation av beslutanderätten till arbetsutskott inom nämnden är med hänsyn till det föreslagna stadgandet i 8 a § inte längre erforderliga. Med stöd av sistnämnda stadgande kan Kungl. Maj:t medge även delegation till arbetsutskott inom nämnden. I den mån förordnande enligt 8 § 2 mom. andra stycket meddelats för viss kommun kommer det att gälla även i fortsättningen.

I enlighet med förslag i departementspromemorian har andra stycket i 64 § nykterhetsvårdslagen ändrats. Stadgandet kommer att överensstämma med 64 § socialhjälpslagen samt 91 § och 92 § andra stycket barnavårdslagen. Detta innebär bland annat att tystnadsplikten kommer att omfatta även sådana ledamöter i lokala organ som inte är ledamöter av den centrala nykterhetsnämnden. Även 64 § tredje stycket har ändrats till överensstämmelse med socialhjälp- och barnavårdslagarna.

Det inom socialdepartementet upprättade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård* är av den natur att lagrådets yttrande bör inhämtas däröver. Jag hemställer, att lagrådets yttrande måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:
Anders Leion

Förslag

till

L a g**angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård**

Härigenom förordnas, dels att 5 §, 8 § 2 mom. och 64 § lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 8 a §, av nedan angiven lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

5 §.

Kommunal nykterhetsnämnd ————— kommunens socialnämnd.

Konungen äger ————— av länsnykterhetsnämnden.

Ledamöter i ————— av nämnden.

Vid val ————— till tjänstgöring.

I fråga ————— skälen därför.

I fråga om nykterhetsnämnd i Stockholm gälla de bestämmelser, som Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelar.

8 §.

2 mom. Kommunal nykterhetsnämnd ————— kan ske.

Konungen äger för viss kommun förordna, att befatningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning Konungen bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nämnden. Närmare föreskrifter om arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

8 a §.

Vad i 5—8 §§ stadgas avser icke Stockholms stad. I fråga om organi-

¹ Senaste lydelse av 5 § se SFS 1956:225.

sationen av nykterhetsvården där skola i stället gälla de särskilda bestämmelser som efter förslag av stadsfullmäktige fastställas av Konungen.

Kan i annan kommun organisationen icke lämpligen anordnas efter vad i 5—8 §§ sägs, äger Konungen på framställning av kommunens fullmäktige medgiva undantag.

64 §.

Då undersökning ————— lovlig verksamhet.

Vad hos nykterhetsnämnd förekommit rörande personer, som äro föremål för nämndens behandling, må ej yppas för obehöriga.

Den som är eller varit verksam vid behandlingen av frågor enligt denna lag må ej obehörigen yppa vad han därvid erfarit rörande enskilds personliga förhållanden. Bryter någon häremot, dömes till dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Brott som nu sagts må åtalas av allmän åklagare endast efter angivelse av målsägande.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke äro tillgängliga för obehöriga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 12 november 1964.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden	HAGBERGH, DENNEMARK,
regeringsrådet	WILKENS,
justitierådet	RIBEN.

Enligt lagrådet den 29 oktober 1964 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 16 oktober 1964, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen Ingrid Hilding.

Förslaget föranledde följande yttranden av *lagrådet*.

8 a §.

Området för den generella dispens som föreslås i paragrafens andra stycke har angivits genom en hänvisning till 5—8 §§ i lagen. Uppenbarligen komma dock åtskilliga av bestämmelserna i dessa paragrafer icke att beröras av dispensgivningen. Sålunda lär dispens från stadgandena i 6, 7 och 8 §§ knappast bli aktuell. Lagrådet ifrågasätter om icke området för dispensgivningen bör anges mera allmänt, såsom omfattande organisationen av nykterhetsvården. Att hänvisa till vissa paragrafer synes mindre lämpligt och böra undvikas. Det framgår av motivuttalandena att metoden valts väsentligen för att utmärka, att dispens icke skall kunna meddelas från bestämmelsen i 3 § att i varje kommun skall finnas en nykterhetsnämnd, samt även för att markera att de i 4 § angivna allmänna uppgifterna alltjämt skola ankomma på den centrala nämnden. Emellertid torde dessa inskränkningar i dispensmöjligheterna knappast behöva komma till uttryck i lagtexten. Begränsningen härutinnan torde vara tillräckligt klarlagd genom motivuttalandet, att lagens huvudprinciper icke få frångås. Det kan anmärkas att i den såsom förebild använda 11 § socialhjälpslagen icke ansetts nödigt att från dispens undantaga bestämmelserna i lagens 2 och 6 §§. Att i 13 § barnavårdslagen dispensmöjligheten begränsats så, att den icke omfattar motsvarande

inledande bestämmelser, sammanhänger med kapitelindelningen, som gjort en sådan lösning lagtekniskt naturlig.

Dispensregeln beträffande Stockholms stad har i förslaget intagits såsom första stycke i förevarande paragraf och i samband därmed utvidgats att gälla icke blott bestämmelserna om nykterhetsnämnds sammansättning m. m. i 5 § utan jämväl de regler för nämndens verksamhet som meddelats i 6—8 §§. Av skäl som nyss anförts finner lagrådet, att även här hänvisningen till 5—8 §§ bör kunna utgå.

Genom att de båda dispensreglerna sammanförts har överensstämmelse vunnits med motsvarande bestämmelser i socialhjälpslagen och barnavårdslagen. Det synes dock icke erforderligt att överensstämmelsen utsträcker därhän, att de båda dispensreglerna upptagas i en särskild paragraf, i förevarande fall en a-paragraf. Hinder bör ej föreligga mot att i anslutning till det nuvarande stadgandet om delegation i 8 § 2 mom. första stycket intaga dispensbestämmelserna såsom ett tredje moment av samma paragraf.

På grund av det anförda förordar lagrådet att 8 a § i det remitterade förslaget får utgå samt att i stället i 8 § såsom ett tredje moment upptages, i ett första stycke föreskrift av innehåll att i fråga om organisationen av nykterhetsvården i Stockholm skola gälla de särskilda bestämmelser som efter förslag av stadsfullmäktige fastställas av Konungen och i ett andra stycke föreskrift att, om i annan kommun organisationen icke lämpligen kan anordnas efter vad i lagen sägs, Konungen på framställning av kommunens fullmäktige äger medgiva undantag.

64 §.

Det starkt framträdande behovet av diskretion inom nykterhetsvården bör enligt lagrådets mening föranleda att den personkrets, för vilken tystnadsplikt skall gälla, bestämmas något vidare än enligt förslaget. Tystnadsplikt bör åvila icke allenast den som är eller varit verksam vid behandlingen av frågor enligt lagen utan jämväl sådan personal hos nykterhetsnämnden som visserligen icke kan sägas ha medverkat vid behandlingen av dylika frågor men likväl har möjlighet att få inblick i förekommande ärenden; här åsyftas närmast skrivbiträden och annan expeditionspersonal. Lagrådet vill förorda ett stadgande av innehåll att vad inom samhällets nykterhetsvård förekommit rörande enskilds personliga förhållanden ej må av någon, som på grund av tjänst eller uppdrag erhållit kunskap därom, yppas för obehöriga.

I andra stycket andra punkten föreslås en straffbestämmelse för den som bryter mot tystnadsplikten. Ändringarna i nämnda stycke ha förklarats innebära, bland annat, att tystnadsplikten kommer att omfatta även sådana ledamöter i lokala organ som icke äro ledamöter av den centrala nykterhetsnämnden. Med hänsyn till att stadgandet i 20 kap. 12 § första stycket brottsbalken torde täcka dessa ledamöter får för deras del straffbestämmelsen anses överflödig. Anmärkas må, att skrivbiträden och annan expe-

ditionspersonal ur nu angiven synpunkt falla under andra stycket andra punkten i nämnda paragraf (jfr NJA II 1962 s. 301 ff). Straffbestämmelsen torde därför kunna utgå. Åtalsregeln i sista punkten av det föreslagna andra stycket bör då underkastas en redaktionell jämkning.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 13 november 1964.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, lagrådets den 12 november 1964 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 16 oktober 1964 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård*.

Efter en redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden.

Lagrådet har förordat en omredigering av den föreslagna dispensregeln. Lagrådets förslag bör godtagas. Med hänsyn till att likartade regler bör gälla i fråga om tystnadsplikt inom socialhjälpssamhet, barnavård och nykterhetsvård bör vad lagrådet anfört beträffande 64 § andra stycket iakttagas endast såtillvida att uttrycket »vid behandlingen av frågor enligt denna lag» ersättes med uttrycket »inom samhällets nykterhetsvård».

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga föreliggande förslag till *lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

J. P. Wieselgren